

BILETENS

IEVADS

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) izglītības pārskata "Education at a Glance 2020" dati parāda, ka 2018. gadā visās OECD valstīs jaunie pedagogi (vecāki par 30 gadiem) veido tikai nelielu daļu no pedagogu kopskaita, un tas ir 10 % pamata izglītības posmā un 8 % vidējās izglītības posmā. Īpaši maz jauno pedagogu ir vidējās izglītības posmā - Lietuvā tikai 3,03%, Čehijā 4,06%, Latvijā 7,8% un pamata izglītības posmā - 3,66% Lietuvā, 7,71 % Latvijā un 9,42% Čehijā ir jaunie pedagogi vecumā līdz 30 gadiem, kas ir zem OECD vidējiem rādītājiem.

Pedagogu novecošanās ir ietekmējusi visu valstu izglītības sistēmas. Valstīs ir ieviestas vairākas rīcības, lai piesaistītu jauniešus pedagoga profesijas izvēlei un noturētu pedagogus. Kā galvenās rīcības minamas: atalgojuma sistēmas pilnveide, uzlaboti darba apstākļi un karjeras izaugsmes iespējas, kas, iespējams, ir piesaistījušas jauniešus mācībām dažās valstīs vai palīdzējušas noturēt jaunos pedagogus citās valstīs.

Vispārējās izglītības iestādēs darbu uzsāk jaunie pedagogi, taču viņu skaits ir nepietiekams. To apliecina dati par kopējo pedagogu darba stāžu skolā. TALIS pētījuma rezultāti liecina, ka aptuveni 13% pedagogu ir ar darba stāžu īsāku par 5 gadiem, kas ir divreiz vairāk nekā pedagogi ar 6 līdz 10 gadu darba stāžu. Tas nozīmē, ka salīdzinoši liels skaits jauno pedagogu uzsāk darba gaitas izglītības iestādē, taču ilgtermiņā viņi neturpina strādāt par pedagogiem, jo pamet izglītības iestādes dažādu iemeslu dēļ. Problēma ir jārisina steidzami un vispusīgi, lai valstīs nenonāktu situācijā, kad izglītības iestādēs nebūs pietiekami daudz pedagogu.

TALIS pētījums 2018. gadā norādīja, ka jauno pedagogu atbiruma iemesls, ļoti iespējams, ir nepietiekams izglītības iestādes administrācijas un pašvaldības atbalsts.

Projekta pirmajā posmā tika izstrādāti nacionālie ziņojumi par jauno pedagogu darba un profesionālajiem apstākļiem un statusu, kā arī katrā valstī tika veikta jauno pedagogu anketēšana, izglītības iestāžu vadītāju un dibinātāju, un atbildīgo par izglītības politikas ieviešanu un īstenošanu anketēšana.

Zemāk ir sniegti galvenie pieejamo anketu un valstu ziņojumu rezultāti.

Atalgojuma sistēmas pilnveide, uzlaboti darba apstākļi un karjeras izaugsmes iespējas, kas, iespējams, ir piesaistījušas jauniešus mācībām dažās valstīs vai palīdzējušas noturēt jaunos pedagogus citās valstīs.

Neatliekamā nepieciešamība veidot jauno pedagogu atbalsta sistēmu ir apstiprināts, jo tikai 29,2% jauno pedagogu ir apmierināti ar profesionālu atbalstu izglītības iestādē.

Latvija

Latvijā 2018. gadā arodbiedrību organizācija LIZDA veica pētījumu "Pedagogu profesionālā atbalsta sistēmas novērtējums", un 69,3% aptaujāto piekrit apgalvojumam: "Latvijā nav vienotas un strukturētas atbalsta sistēmas jauniešiem pedagogiem". Neatliekamā nepieciešamība veidot jauno pedagogu atbalsta sistēmu ir apstiprināts, jo tikai 29,2% jauno pedagogu ir apmierināti ar profesionālu atbalstu izglītības iestādē, 44,3% aptaujāto pedagogu piekrit, ka jaunajam pedagogam izglītības iestādē tiek piedāvāts mentora atbalsts, sniedzot palīdzību pedagoģiskā darba uzsākšanā, bet tikai 10% gadījumu mentoram tiek finansiāli atlīdzināti vai 4,7% samazināta ikdienas darba slodze, lai pildītu mentora pienākumus.

Šī atbalsta sistēmas nepieciešamība ir uzsvērtā Latvijas izglītības politikas plānošanas dokumentā "Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021-2027", kur jaunu pedagogu piesaiste ir viena no trim svarīgākajām prioritātēm vispārējā izglītībā. Šī prioritāte tiks sasniegta ar 2 galvenajām darbībām: 1) jauno pedagogu mācību un atbalsta sistēmas stiprināšana, mentoru (padomdevēju) nodrošināšana mērķtiecīgam jauno pedagogu

atbalstam; 2) pedagogu darba samaksas modeļa pilnveidošana - darba samaksas principu pārskatīšana.

Latvijā vidējais pedagoga vecums ir 48 gadi. Saskaņā ar nacionālo likumdošanu 2019./2020. mācību gadā Latvijā - zemākā pedagogu darba samaksas likme bija 750 eiro (bruto darba samaksa), bet izglītības iestādes direktoram ir tiesības noteikt pedagoga mēneša darba algas likmi līdz 50% augstāku nekā zemākā pedagoga algas likme. Tātad augstākā iespējamā pedagogu algas likme bija 1125 eiro. Saskaņā ar LR Izglītības un zinātnes ministrijas datiem vidējā darba samaksas likme pašvaldību skolās 2019./2020. mācību gadā bija 831,59 eiro par slodzi 30 stundām nedēļā.

Pozitīvi vērtējami šādi labās prakses piemēri izglītības iestādēs Latvijā: 1) 45,4% jauno pedagogu ir pieejami izglītības iestādes finansētie mācību materiāli; 2) 9,4% jauniešiem pedagogiem tiek nodrošināts papildu apmaksāts darba laiks mācību stundām nepieciešamo materiālu sagatavošanai; 3) 10,2% jauno pedagogu ir iespēja saņemt transporta izdevumu kompensāciju; 4) 12,6% jauno pedagogu ir iespēja saņemt dienesta dzīvokli; 5) bakalaura vai maģistra studijas augstskolās un pedagoģijas programmās tiek apmaksāti 12,2% jauno pedagogu.

PAR PROJEKTU

Četras izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības - LIZDA (Latvija), LESTU (Lietuva), ZNP (Polija) un ČMOS PŠ (Čehijas Republika) ir nolēmušas apzināt iesaistīto valstu pieredzi un kopīgi izstrādāt atbalsta materiālus jauniešiem pedagogiem un priekšlikumus atbalsta sistēmas izveidei nacionālajā un izglītības iestāžu līmenī. Šīs darbības tiek līdzfinansētas no Erasmus+ programmas projekta nr. 2021-1-LV01-KA220-SCH-000024284 Atbalsta sistēmas izveide jauniešiem pedagogiem.

Izglītības sistēmas visās iepriekš uzskaitītajās valstīs saskaras ar zemu "jauno" pedagogu skaitu un zemo skolotāja profesijas prestižu.

Lietuva

Ir vērojama tendence samazināties to pedagogu skaitam, kuri vēlas studēt un iegūt pedagoga kvalifikāciju. 2020. gadā Lietuvas izglītības iestādēs strādāja 40 257 pedagogi, kuru vidējais vecums bija 51 gads. Valdības stratēģiskajā dokumentā par izglītību norādīts, ka prioritāte ir "padarīt pedagoga profesiju pievilcīgu, radīt skaidras karjeras iespējas, veicināt pievilcīgus darba apstākļus, uzlabot apstākļus pirmspensijas vecuma pedagogiem, radīt vislabvēlīgākos apstākļus citu profesiju pārstāvjiem pārkvalificēties un pedagogu darbu, finansu iespējas jau strādājošiem pedagogiem iegūt papildu pedagogu kvalifikāciju par valsts līdzekļiem, ar profesionālo pilnveidi un profesionālo darbību tieši saistīto izdevumu kompensācijas".

Līdz šim Lietuvas izglītības sistēma ir ieviesusi vairākus risinājumus (piemēram, mērķstipendijas, pedagogu apmācības un tālākizglītības plānu), vairākus projektus (proti, es izvēlos mācīt, būšu skolotājs Viļņā, Turpināt!), un piešķir budžetu EUR 3 000 000, lai finansētu atlaišanas pabalstus pensionētiem skolotājiem, kuri brīvprātīgi atstāj profesiju, lai atbrīvotu vietu jaunajiem pedagogiem. Tāpat ir atvēlēti līdzekļi pedagogu algu palielināšanai. Algu palielināšanas grafiks no 2019. līdz 2022. gadam ir radījis pedagogu algu pieaugumu vidēji par 22%. Algas svārstās no 1346 līdz 1891 eiro atkarībā no darba stundu skaita.

LESTU arodbiedrība atbalsta ieceres pilnveidot esošās pedagogu datu bāzes, lai varētu prognozēt pedagogu nepieciešamību konkrētās pašvaldībās un izglītības iestādēs, vienlaikus palielinot reflektantu un pedagogisko specializāciju absolventu skaitu. Prognožu rīks palīdzētu reformēt pedagogu izglītības sistēmu, lai jaunajiem pedagogiem būtu vieglāk uzsākt karjeru izglītības iestādēs. Nozīmīgi ir izveidot izglītības iestādes sistēmu, kas palīdzētu jaunajiem pedagogiem pielāgoties savai darba vietai. Projekta ietvaros veikta aptauja apliecināja, ka, lai gan jaunie pedagogi profesijā iestājas motivēti un ar pozitīvu attieksmi, viņi jūtas nepietiekami sagatavoti reālai profesijas veikšanai. Viņiem būtu nepieciešams vairāk metodisku norādījumu un prasmju, lai mācītu skolēnus, tai skaitā, ar īpašām vajadzībām.

Lietuvas sistēmas stiprā puse ir fakts, ka politikas veidotāji apzinās, ka ir nepieciešami nacionāli, saskaņoti un ilgtspējīgi pasākumi jauno pedagogu piesaistei un noturēšanai; tā vājā puse ir fakts, ka visi esošie pedagogu piesaistes pasākumi ir sadrumstaloti un neilgtspējīgi, kā arī esošās datu bāzes

Visi esošie pedagogu piesaistes pasākumi ir sadrumstaloti un neilgtspējīgi, kā arī esošās datu bāzes neļauj prognozēt pedagogu nepieciešamību konkrētās pašvaldībās vai izglītības iestādēs.

neļauj prognozēt pedagogu nepieciešamību konkrētās pašvaldībās vai izglītības iestādēs. Pašreizējā atalgojuma sistēma nemotivē jauniešus apgūt pedagoga profesiju.

Čehija

Čehijas izglītības sistēmā aptuveni 3,7 procenti no visiem pedagogiem ir jaunie pedagogi. Vidējais pedagoga vecums ir 47,2 gadi. Tika lēsts, ka līdz 60 procenti pedagogisko fakultāšu studentu nemeklē darbu izglītības iestādēs reģionos. Saskaņā ar pētījumiem visizplatītākais pedagoga karjeras posms, kad tiek iesniegti paziņojumi par pedagoga profesijas pamešanu, ir periods profesijas uzsākšanas brīdī (no diviem vai trim līdz pieciem gadiem). Atalgojuma līmenis pedagoga darbam nav pietiekams salīdzinājumā ar citām augstskolas profesijām. Atalgojuma skalas virzība ir balstīta uz darba stāža principu profesijā. Tas ir vēl viens faktors, kas neveicina pedagoga profesijas pievilcību. Ar jaunu Izglītības likuma normu paredzēts garantēt algu 130 procentu apmērā no vidējās bruto algas tautsaimniecībā. Tomēr grozījumi neparedz darbinieka juridiskas individuālās tiesības. Tā ir tikai tiesību izpausme uz noteiktu finanšu summu, kas piešķirama no valsts budžeta. Jaunajiem pedagogiem līdzās algai ir svarīgs izglītības iestādes sniegtais atbalsts. Jo īpaši svarīga loma var būt darbā ieviešanas un mentoringa programmām. Šo apgalvojumu atbalstīja lielākā daļa respondentu Čehijā. Programmas paziņojumā valdība apņēmas īstenot Čehijas Republikas izglītības politikas stratēģiju līdz 2030. gadam+ un uzlabot profesionālo atbalstu pedagogiem. Grozīta arī pamatstudiju pedagogu apmācība, liekot uzsvāru uz mērķtiecīgu atbalstu studiju programmām, kuru mērķis ir sagatavot reglamentētās pedagoga profesijas, palielinot individuālā darba īpatsvaru ar studentiem un plašāku atspoguļoto praksi apjomu. Visaptverošai darbā ieviešanas sistēmai vajadzētu būt par pamatu gan jauno pedagogu, gan mentoru-pedagogu atbalstam. Čehijas izglītības sistēmas stiprā puse ir fakts, ka pašreizējie tiesību akti pieļauj pedagogu tālākizglītību viņu nodarbinātības laikā ar darba devēja atbalstu. No otras puses, nav īpašas likumdošanas vai sistēmiska atbalsta jaunajiem pedagogiem.

Čehijas izglītības sistēmā aptuveni 3,7 procenti no visiem pedagogiem ir jaunie pedagogi.

Polija

Šā biļetena publicēšanas brīdī nebija pieejama informācija par izglītības sistēmas stāvokli un apstākļiem, kādos Polijā strādā topošie skolotāji.

PROJEKTA PARTNERU TIKŠANĀS VIĻŅĀ

2022. gada 2. un 3. jūnijā Viļņā, Lietuvā notika partnerorganizāciju pārstāvju sanāksme. Šajā sanāksmē projekta partnerorganizāciju pārstāvji iepazīstināja ar nacionālo anketu aptauju rezultātiem un nacionālo valstu ziņojumu secinājumiem.

VAIRĀK INFORMĀCIJAS:

1. Latvian Educational and Scientific Workers' Trade Union, LIZDA: About us - LIZDA
2. Lithuanian Education and Science Trade Union, LESTU: LŠMPS – LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO PROFESINĖ SĄJUNGA (svietimoprofsajunga.lt)
3. Czech and Moravian Trade Union of Workers in Education, ČMOS PŠ: Home page | ČMOS PŠ (skolskeodbory.cz)
4. Związek Nauczycielstwa Polskiego, ZNP: ZNP - Związek Nauczycielstwa Polskiego: ZNP

Co-funded by
the European Union